

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка

Затверджено
на засіданні приймальної комісії
Львівського національного університету
імені Івана Франка
13.05.2022 р. (протокол № 5)
Ректор

Всем

Володимир МЕЛЬНИК

ПРОГРАМА
фахового вступного випробовування
для здобуття освітнього ступеня магістра

**Спеціальність – 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації
та регіональні студії»**

**Освітні програми – «Інформаційний бізнес», «Європейські студії»,
«Зовнішня політика і національна безпека»,
«Європейське регіональне та місцеве врядування»,
«Балто-Чорноморські регіональні студії (англомовна)»**

Львів-2022

ПРОГРАМА ФАХОВИХ ВИПРОБУВАНЬ
для вступників на магістерську програму
факультету міжнародних відносин
Львівського національного університету імені Івана Франка
2022 року

**СПЕЦІАЛЬНІСТЬ 291 МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ, СУСПІЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ ТА
РЕГІОНАЛЬНІ СТУДІЇ**

ОСВІТНІ ПРОГРАМИ:

- Зовнішня політика та національна безпека
- Європейське регіональне та місцеве врядування
- Балто-Чорноморські регіональні студії
- Європейський Союз
- Інформаційний бізнес

ТЕОРІЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Тема 1. Наукові та методологічні основи теорії міжнародних відносин.

Наукова сутність теорії міжнародних відносин. Об'єкт та предмет дослідження. Наукові й практичні функції теорії міжнародних відносин. Стадії теоретичного дослідження міжнародних відносин: проблема, ідея, принцип, гіпотеза, верифікація, концепція, парадигма. Парадигмальна структура теорії міжнародних відносин.

Академічний розвиток науки про міжнародні відносини. Головні центри наукових досліджень і тематичні видання.

Ідейні та методологічні особливості дискусій у науці про міжнародні відносини. Традиціоналізм, позитивізм та постпозитивізм. Взаємозв'язок етапів становлення науки з характером розвитку міжнародних відносин.

Тема 2. Традиціоналізм у теорії міжнародних відносин.

Нормативно-ціннісні основи класичних підходів та напрямів теорії міжнародних відносин (ідеалізм, реалізм, структуралізм, інституціоналізм).

Поняття і принципи класичних (традиціоналістських) теорій. Етапи розвитку ідеалізму та реалізму. Зміст та особливості *першої дискусії* в теорії міжнародних відносин.

Обґрунтування імперіалізму у рамках класичної геополітики (Г. Маккіндер, А. Мехен, Ф.Ратцель, Р.Челлен, К.Гаусгофер). Критичне переосмислення імперіалізму у теорії імперіалізму (Дж. Гобсон, Р. Люксембург, К. Каутський, В. Ленін, Й. Шумпетер).

Крах ідеалізму й утвердження реалістської парадигми у теорії міжнародних відносин (Р. Нібур, Г. Герц, Г. Моргентау, Н. Спайкмен, Г. Кіссінджер). Принципи політичного реалізму (Г. Моргентау). Дилема безпеки (Г. Герц). Теорія балансу сил.

Поняття неокласичних теорій. Особливості теоретичних концепцій неореалізму. Особливості теоретичних концепцій неолібералізму. Виникнення неомарксизму та початок *третьої дискусії* в теорії міжнародних відносин.

Поняття Англійської школи та її особливості (Ч. Меннінг, М. Вайт, Х. Булл). Теорія міжнародного суспільства.

Тема 3. Позитивізм у теорії міжнародних відносин.

Позитивістська епістемологія і друга дискусія у науці про міжнародні відносини. Основні принципи біхевіоризму. Різновиди теорій біхевіоризму.

Початок міжблокового протистояння й розвиток системних теорій (М. Каплан, Дж. Моделскі). Операціоналізація біхевіоризму: теорія ігор, теорія відлякування, теорія зовнішньополітичних рішень. Теорія комунікації у науці про міжнародні відносини (К.Дойч).

Становлення неореалізму у теорії міжнародних відносин (Ч. Кіндлебергер, К. Волц, Р. Гилпін). Особливості розвитку неолібералізму (Р. Кохейн, Дж. Най).

Актуалізація структуралістських підходів у науці про міжнародні відносини у другій половині 1960-х – на початку 1970-х років. Теорія неоімперіалізму (С. Амін, Б. Воррен). Структурний імперіалізм (Й. Гальтунг). Системні теорії неоструктуралізму (Е. Валлерстайн).

Режимна теорія і третя дискусія в науці про міжнародні відносини.

Тема 4. Сучасні теорії міжнародних відносин. Постпозитивізм.

Особливості четвертої дискусії в теорії міжнародних відносин. Актуалізація (нео)класичних підходів (постреалізм, постструктуралізм, неоідеалізм) до розгляду міжнародної реальності й паралельний розвиток постпозитивістських течій та напрямів. Дебата „ендизму”.

Особливості сучасної глобалізаційної дискусії. Теорія глобального управління.

Особливості критичної геополітики. Процеси формування та деконструкції геопросторових дискурсів.

Постмодерністські підходи в теорії міжнародних відносин. Дискурсивна могутність. Конструювання ідентичностей та їх відображення у міжнародній політиці (Д. Кемпбелл). Радикальна взаємозалежність.

Критична теорія. Комунікативна парадигма й можливості потрібної трансформації Вестфальської системи (Е. Лінклейтер). Виробнича парадигма (нео-грамшанізм) й деконструкція світових гегемонічних систем (Р.Кокс).

Соціалконструктивізм. Інтерсуб’єктивні якості соціального світу. Правила та норми в міжнародній політиці. Формування ідентичностей та структурні зміни у міжнародній системі (А. Вендт).

Феміністська епістемологія у міжнародних відносинах (С. Інло, А. Тікнер, К. Сілвестер). Феміністський емпіризм (feminist empiricism); феміністська позиція (feminist standpoint); феміністський постмодернізм (feminist postmodernism) та постмодерністський фемінізм (postmodern feminism).

Міжнародна політекономія (ІРЕ) й структури могутності в міжнародних відносинах (С. Стрендж).

Основні підходи нового лібералізму в теорії міжнародних відносин (Е. Моравчік).

ДИПЛОМАТИЧНА ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Тема 1. Особливості міжнародних відносин у XVII-XIX ст.

Вестфальська система міжнародних відносин. Тридцятилітня війна та її політичні наслідки. Становлення принципу верховенства державного інтересу у зовнішній політиці. Вестфальський мир та принцип суверенітету держав. Принцип рівноваги сил у європейській політиці та спроби його порушення. Наполеонівська імперія та її крах.

Віденська система міжнародних відносин. Європейський "концерт держав". "Східне питання" у європейській політиці. Утворення Німецької імперії. Об’єднання Італії. Завершення колоніального поділу світу. Формування військово-політичних блоків. Європа напередодні Першої світової війни.

Тема 2. Міжнародні відносини першої половини XX століття

Перша світова війна. Початок війни та її основні учасники. Вступ у війну нейтральних держав. Головні події війни. Необмежена підводна війна. Вихід з війни Росії та України. Завершення війни. Світова політика у міжвоєнний період (1919-1939рр.). Паризька мирна конференція, її рішення та політичні результати. Конференції 1920-х років. Ліга Націй. Загострення політичної ситуації у Європі у 30-х роках. Європа напередодні Другої світової війни. Друга світова війна. Початок війни. Розширення кола її учасників. Формування антигітлерівської коаліції. Міжсоюзницькі конференції та їх політичні результати. Завершення війни.

Тема 3. Післявоєнний світ: від "холодної війни" до падіння Берлінського муру.

Розпад "великої коаліції" та початок "холодної війни". Становлення біполярної системи. Загострення між блокового протистояння. Початки європейської інтеграції. Деколонізаційні процеси в Азії та Африці. Діалог між Сходом та Заходом і початок розрядки міжнародної напруженості. Труднощі процесу перебудови міжблокових взаємин. "Весна народів" в Центральній та Східній Європі. Кінець біполярного світу.

Тема 4. Міжнародні відносини на зламі ХХ-ХХІ століть.

Формування сучасної системи міжнародних відносин. Зростання ролі США у світовій політиці. Проблема моно/мультиполярності світу в політиці та політичній науці. Вплив глобалізаційних процесів на міжнародні відносини. Сучасні тенденції розвитку взаємовідносин по лінії Північ – Південь.

Нові виклики та загрози міжнародній безпеці і реакція на них світового співтовариства. Міжнародний тероризм та пошуки шляхів його подолання. Політичні кризи та конфлікти в сучасному світі. Міжнародні організації та їх роль у зміцненні міжнародної безпеки. Інтеграційні процеси в сучасному світі.

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА УКРАЇНИ

Тема 1. Україна у Версальській системі міжнародних відносин

Українське питання в роки Першої світової війни. Міжнародне становище в Європі після завершення Першої світової війни. Українське питання на Паризькій мирній конференції 1919р. Діяльність делегацій УНР та ЗУНР в Парижі.

Україна у Версальській системі мирних договорів. Встановлення більшовицької влади на українських землях. Врегулювання відносин Радянської України з Польщею, Румунією, Німеччиною, Австрією, Італією, Чехословаччиною, Францією, Туреччиною.

Утворення НКЗС УСРР та «українська закордонна політика». Міжнародна діяльність керівництва УСРР на початку 20-х років. Скорочення міжнародних зв'язків України, їх підпорядкування центральним органам влади. Ліквідація Народного Комісаріату закордонних справ УРСР.

Тема 2. Україна в період Другої світової війни

Загострення міжнародних суперечностей напередодні Другої світової війни. Радянсько-німецькі переговори й Пакт про ненапад 23 серпня 1939 р. Перерозподіл сфер впливу у Центрально-Східній Європі. Таємний протокол. Приєднання західноукраїнських земель до складу СРСР. Окупація України Німеччиною. Зовнішньополітичне значення возз'єднання українських земель. Входження Бессарабії й Північної Буковини до складу УРСР. Українське питання на міжнародних конференціях антигітлерівської коаліції.

Тема 3. Українська РСР у повоєнних міжнародних відносинах

УРСР в розв'язанні проблем повоєнного устрою Європи. Укладення мирних договорів із союзниками Німеччини. УРСР і розв'язання дунайської проблеми. Белградська міжнародна конференція. Укладання Конвенції про режим судноплавства на Дунай 18 серпня 1948 р.

Участь УРСР в процесі мирного врегулювання німецького питання. Діяльність ЮНРРА в Україні у 1945-1948 рр. Врегулювання територіальних питань та зміни українських кордонів. Відновлення зовнішньополітичних функцій УРСР після другої світової війни. Участь УРСР в установчій конференції ООН у Сан-Франциско. Вихід УРСР на міжнародну арену. УРСР в міжурядових організаціях.

Міжнародні договори, конвенції, угоди та інші документи, які складені за участю України або до яких вона приєдналася. Резолюція про принципи, що визначають регулювання та скорочення озброєнь (1946р.) Московський договір (1963р.) про заборону ядерних випробувань в атмосфері, космічному просторі і під водою. Договір про нерозповсюдження

ядерної зброї (1968 р.). Договір про заборону виведення на орбіту зброї масового знищення. Декларація про застосування ядерної і термоядерної зброї.

Тема 4. Основні принципи зовнішньої політики України (1991-2000 рр.)

Особливості становлення зовнішньої політики України, її характерні риси. Теоретичні засади зовнішньої політики України. Основні конституційні засади зовнішньополітичної концепції України. “Декларація про державний суверенітет України”, “Основні напрямки зовнішньої політики України” та Конституція України - правова основа зовнішньої політики України. Мета та основні завдання зовнішньополітичних інституцій України. Напрямки діяльності української зовнішньої політики. Міжнародне становище Встановлення дипломатичних відносин та обмін дипломатичними представництвами з країнами світу.

Питання правонаступництва та власності за кордоном. Проблема ядерного роззброєння та незалежність України. Проблема визнання державних кордонів України. Розширення участі України у багатосторонньому та двосторонньому співробітництві. Активізація співпраці України з міжнародними організаціями.

Тема 5. Проблеми реалізації зовнішньополітичного курсу України

Забезпечення національних інтересів та зовнішньополітичні пріоритети. Національна безпека України. Принципи позаблокового та без’ядерного статусу. Проблеми та перспективи інтеграційних процесів та участь в них України. Стратегічне партнерство: зміст та перспективи розширення.

Диверсифікація зовнішніх зв’язків. Активізація участі України у багатосторонньому співробітництві.

Участь України в діяльності ООН у 90-ті роки. Проблема реформування ООН і Україна. Участь України у миротворчих акціях ООН. Україна і МАГАТЕ. Участь України в діяльності ЮНЕСКО. Участь України у програмах НАТО. “Партнерство заради миру”. Основні напрямки співпраці України з регіональними міжнародними організаціями. Україна й ОБСЄ. Україна в Раді Європи. Участь України у розв’язанні міжнаціональних та міжетнічних конфліктів .

КРАЇНОЗНАВСТВО

Тема 1. Актуальні проблеми країнознавства.

Об’єкт, предмет і завдання наукового країнознавства. Методи країнознавчих досліджень. Основні об’єкти країнознавчих досліджень (держави, країни, історико-географічні та адміністративно-політичні області, регіони, субрегіони, транскордонні території). Типи комплексного країнознавства (наукове, навчальне, геоінформаційне, культурно-просвітницьке, прогнозне та конструктивне). Функції комплексного країнознавства (описова, інформаційна та ін.).

Тема 2. Політико-географічні дослідження.

Актуальність політико-географічних досліджень. Політична географія як наука, її об’єкт і предмет. Головні завдання та функції політичної географії, її місце у системі наук. Основні поняття та категорії політичної географії. Геополітика як теоретична основа політичної географії. Історія становлення політичної географії як науки, основні етапи її розвитку. Політико-географічна думка в Україні. Академік Степан Рудницький – видатний політико-географ і геополітик. Методи політико-географічних досліджень. Сучасні дослідницькі проблеми політичної географії.

Тема 3. Політико-географічний простір.

Держава як політико-географічна поняття. Класифікація держав за різними ознаками і критеріями. Класифікація держав за формою правління (республіки, монархії), державного устрою (конфедеративні, федеративні, унітарні), формою політичного режиму. Проблеми сучасного унітаризму і національних держав. Політико-географічні основи, суть і форми федералізму. Державна територія на карті світу. Величина державної території, її структура і динаміка. Політико-географічне положення держави (глобальне, регіональне, сусідське).

Політичні кордони держави, їх класифікації. Функції кордонів, їхня динаміка. Делімітація і демаркація кордонів. Політичний поділ морів і океанів. Морські кордони, їхня специфіка. Територіальні води, економічні зони держав в акваторіях морів і океанів. Політичний поділ повітряного і космічного простору. Міжнародні річки та канали. Міжнародне співробітництво і режим політичних кордонів.

Тема 4. Політична карта світу та історичні періоди її формування.

Поняття політичної карти світу, її зміст. Основні причини змін на політичній карті світу в історичному вимірі, їх вплив на світові політико-географічні процеси. Античні держави світу, їх державний устрій і міждержавні відносини. Держави-міста. Державний устрій, внутрішня і зовнішня політика держав Стародавнього Сходу (Китаю, Індії, Єгипту), держав доколумбової Америки. Геополітичний і геокультурний феномен давньої Еллади. Правниче, адміністративне та військове будівництво Римської імперії, його значення для подальшого розвитку Європи і світу. Політична карта світу епохи феодалізму. Промислова революція, великі географічні відкриття і їх вплив на політичну карту світу. Епоха колоніалізму: формування великих світових колоніальних імперій. Португальська, Іспанська, Британська, Французька, Османська, Австро-Угорська, Російська і Німецька колоніальні імперії, їх територія та причини розпаду. Перша світова війна, її причини та вплив на світові політичні процеси. Криза світової колоніальної системи. Політична карта світу після Першої та Другої світових воєн. Процеси деколонізації та динамічні зміни політичної карти світу. Холодна війна, крах біполярного світу, викликані ними зміни на політичній карті світу.

Тема 5. Основні елементи сучасної політичної карти світу.

Суверенні держави, країни, залежні території, квазідержави. Столиці суверенних держав та їхні функції. Залежні території та їхній статус. Причини виникнення та особливості невизнаних країн (квазідержав): Нагірний Карабах, Придністровська Молдовська Республіка, Турецька Республіка Північного Кіпру, Південна Осетія та ін. Проблеми визначення їхнього політичного статусу. Спірні території на політичній карті світу, причини їх виникнення. Території, окуповані іншими державами, дії яких не визнає ООН (Нагірний Карабах, Західна Сахара та ін.).

Тема 6. Географія адміністративно-територіального устрою та місцевого самоврядування.

Основні категорії та поняття. Основні чинники (етнокультурні, історичні, демографічні, природно-географічні) формування адміністративно-територіального поділу (АТП). Формат АТП (автономні регіони, регіони з особливим порядком управління, столичні округи, екстериторіальні одиниці, заморські території та ін.). Історичні особливості та світовий досвід формування АТУ та місцевого самоврядування. Адміністративно-територіальна реформа як засіб удосконалення управління суспільством. Етногеографічні землі та адміністративно-територіальний поділ держав світу.

Тема 7. Етнодемографічні проблеми.

Населення як суб'єкт держави. Демографічні процеси в сучасному світі. Особливості демографічної ситуації в країнах з різним рівнем соціально-економічного розвитку. Типологія держав за чисельністю населення. Міграції населення. Міждержавні, внутрідержавні та маятникові міграції. Щільність населення, її вплив на економіку і політику держави. Урбанізація як політико-географічна проблема. Країни з найвищим і найнижчим ступенем урбанізації. Субурбанізація та рурурбанізація. Столиці держав, їхні функції. Демографічна політика держав.

Поняття та типи етнічних спільнот (етнос, нація). Поняття «народ». Етнічні процеси в сучасному світі (за континентами). Етнооб'єднуючі та етнороз'єднуючі етнічні процеси: асиміляція, міжетнічна інтеграція, етнічна консолідація, сепарація та ін. Типологія держав за етнонаціональною структурою населення (моноетнічні, двоетнічні, поліетнічні). Міжетнічні

відносини: зміст і форми. Націоналізм, універсалізм, космополітизм. Форми расизму (фашизм, нацизм, великодержавний шовінізм). Етнополітика держав.

Тема 8. Соціально-економічні проблеми.

Соціально-економічний розвиток держав, його вплив на їхню внутрішню та зовнішню політику. Політико-географічні чинники економічного розвитку держав. Міждержавні дезінтеграційні процеси, їхні причини та наслідки. Внутрідержавні інтеграційні та дезінтеграційні процеси, їх причини, наслідки, вплив на внутрішню і зовнішню політику. Економічна і політична інтеграція держав, її причини і об'єктивна необхідність. Економічні, політичні, військові союзи, співтовариства та об'єднання держав. Європейський Союз як приклад глибокої інтеграції в різних сферах суспільного життя.

Тема 9. Соціально-економічна географія країн світу.

Класифікація держав за рівнем соціально-економічного розвитку (за ООН). Економічний потенціал держав. Міжнародні рейтинги країн за рівнем валового внутрішнього продукту, темпами економічного зростання, індексом людського розвитку, рівнем конкурентоспроможності та економічної свободи. Особливості соціально-економічного розвитку країн Європи, Америки, Азії, Африки, Австралії. Економіко-географічна характеристика провідних країн світу, їхні зовнішньоекономічні зв'язки. Місце провідних країн світу у міжнародному поділі праці. Виміри глобалізації (економічний, політичний, соціальний).

Тема 10. Геополітика: її предмет, методи, функції. Історія геополітичних вчень як навчальна дисципліна.

Завдання, значення та предмет курсу «Історія геополітичних вчень». Поняття геополітики. Джерела геополітики. Три наукові підходи у вивченні геополітичних процесів: географічний детермінізм, цивілізаційний, воєнно-стратегічний. Вестфальська, Віденська, Версальська, Потсдамська, Постсоціалістична геополітичні епохи. Методологія геополітичної науки. Системний, дієвий, порівняльний, нормативний, функціональний, інституційний, антропологічний, структурно-функціональний методи досліджень. Понятійно-категоріальний апарат. Функції геополітики.

Тема 11. Становлення геополітичної науки.

Еволюціонізм, визнання впливу географічного середовища на розвиток народу, держави, роль демографічних і космічних факторів у функціонуванні політичних систем, життя етносів і держави у поглядах Фрідріха Ратцеля. Принципи просторового зростання держав, тенденція до географічної експансії. «Держава як живий організм» – основна теза Р. Челлена. Три географічні фактори, які відіграють вирішальну роль в глобальній геополітиці, сформульовані Р. Челленом: розширення, територіальна монолітність і свобода пересування.

Тема 12. Геополітичні ідеї Гелфорда Маккіндера і Карла Гаусгофера у контексті західноєвропейської політичної науки поч. ХХ ст.

Теза Маккіндера про центральне, середнє географічне положення. «Heartland» - континентальні маси Євразії. Світовий півострів – Азія, Африка, Європа. “Зовнішній і внутрішній півмісяць”. Конфлікт між “центральним материком” і країнами “зовнішнього півмісяця”, континентальними і морськими державами. Теорія “великого простору” К. Гаусгофера. Динамічні та статичні народи. Поняття політичного кордону або природного географічного кордону. Війна як засіб здобуття нового життєвого простору.

Тема 13. Світова геополітична думка початку та середини ХХ ст.: А.Мехен, Н.Спайкмен, Відаль де ля Бланш.

Теорія Мехена про протистояння суші і моря, домінування морських цивілізацій. Розуміння політики приморських націй – колонізація, захоплення морських комунікацій, монополізація торгівлі. Створення історичної моделі розвитку європейського геополітичного простору Відалем де ла Бланшем. Воля та ініціатива людини як “географічний фактор”.

Категорія локальності розвитку цивілізацій. Десять критеріїв геополітичної могутності держави Ніколаса Спайкмена. “Rimland” – ключ до світового панування.

Тема 14. Цивілізаційний підхід до вивчення геополітичних проблем сучасності.

Вплив релігії на формування свідомості і суспільних формацій. Відродження релігій у сучасному світі. Релігійне розмежування в контексті геополітики. Релігійна структура Європи. Взаємозв'язок релігійних та ідеологічних конфліктів. Поняття цивілізацій. Етнічні, національні, релігійні чинники, які впливають на формування культур і своєрідних синтетичних утворень цивілізацій. Класифікація цивілізацій за ступенем історичної тривалості, сферою території та впливу. Арнольд Тойнбі та його твір “Дослідження історії”. Концепція інтерпретації подій міжнародного життя С.Гантінгтона у праці “Зіткнення цивілізацій”. “Кінець історії” Ф. Фукуями. Економічне підґрунтя теорії цивілізацій Е. Тофлера.

Тема 15. Американська геополітика.

Проголошення геополітики під час та після II Світової війни псевдонаукою та припинення наукових студій. США - центр геополітичних та геостратегічних досліджень. Теза представників атлантизму – геополітики моря, Д. Мейнінга та С. Коена, Г. Кіссінджера про винятковість та історичну ініціативу країн таласократичного блоку, зокрема т.зв. прибережних цивілізацій. Активне охоплення атлантистами двох нових елементів геополітики повітря і космосу, тісно пов'язаних із розвитком нових типів озброєнь. Мондіалізм – теоретична підстава для глобалізаційних процесів. Ідеї мондіалістів про повну планетарну інтеграцію на чолі із США. «Трьохстороння комісія» і «Більдербергський клуб». З. Бжезинський.

Тема 16. Українська геополітична думка.

Здобуття державної незалежності – сутність українських геополітичних доктрин. Державотворчі концепції політичної діяльності Б. Хмельницького, І. Мазепи, П. Орлика, М. Грушевського, С. Петлюри, С. Бандери. Кирило-Мефодіївське братство та М. Драгоманов – представники східної доктрини. Західна геополітична доктрина та її представники М. Грушевський, Дм.Дорошенко, С. Томашівський, Є. Маланюк, В. Кубійович, Є. Коновалець. Балтійсько-чорноморська геополітична доктрина у формуванні С. Рудницького. Чорноморська геополітична доктрина Ю. Липи. Незалежна зовнішня політика – невід'ємний атрибут держави. Функції і завдання зовнішньої політики. Зв'язок національних інтересів України із якнайповнішим використанням переваг її геополітичного положення. Різні погляди сучасних українських вчених стосовно регіональної “приналежності” України. Напрями сучасної української геостратегії. Євроатлантичний вибір України. Українсько-російські відносини: основні тенденції і проблеми. Південний вектор української геополітики.

ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ І ТЕХНОЛОГІЇ В МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

Тема 1. Роль та значення інформації в сучасному суспільстві

Поняття “інформація”, визначення “інформації”, підходи до тлумачення даного поняття: дві концепції розуміння явища інформації. Інформаційне підґрунтя сучасної цивілізації і суспільних процесів. Філософія інформаційного суспільства: закони відображення, трансформації, реалізації інформації. Коди і апарат інтерпретації кодів. Комунікативні процеси у міжнародних відносинах. Типи і форми інформаційного впливу. Модель обігу інформації в суспільстві К. Дейча, проблеми забезпечення інформацією суспільства. Схема передачі інформації Шеннона і Вівера. Фільтри і перешкоди в процесі передачі інформації. Поняття інформаційного ресурсу. Класи інформаційних ресурсів (персонал, організаційна одиниця, матеріальні зразки, документ).

Тема 2. Джерела інформації

Характеристики джерел інформації. Головні носії перспективної інформації (експерти, зафіксовані матеріали, технічні засоби передачі та обробки інформації). Інформаційні

класифікатори. Принципи оцінки й аналізу інформації: надійність джерела, вірогідність правдивості інформації, шляхи отримання інформації самим джерелом. Проблема перекручування і дезінформації. Проблеми забезпечення інформацією суспільно-політичних процесів. Поняття та особливості документу як інформаційного ресурсу. Поняття інформаційного ресурсу., класи інформаційних ресурсів. Поняття документу, основні ознаки та властивості документів, як джерел інформації.

Тема 3. Інформаційні технології

Виникнення та розвиток технологій. Роль технології як науки. Прогнозування розвитку технологій. Структура технологічних систем. Інформаційні революції. Поняття інформаційних технологій. Розвиток інформаційних технологій. Еволюція розвитку комп'ютерних технологій. Еволюція розвитку комп'ютерних процесорів. Інформатизація суспільства. Інформаційне суспільство. Використання сучасних інформаційних технологій у дипломатичній діяльності.

Тема 4. Проблеми безпеки інформаційних систем

Поняття про комп'ютерні віруси. Класифікація вірусів. Найбільш відомі комп'ютерні віруси. Класифікація комп'ютерних вірусів за середовищем існування; Класифікація комп'ютерних вірусів за операційною системою (ОС); Класифікація комп'ютерних вірусів за особливостями алгоритму роботи; Класифікація комп'ютерних вірусів за деструктивними можливостями; Файлові віруси; Завантажувальні віруси; Макровіруси; Мережеві віруси. Віруси - мережеві хробаки. Клавіатурні шпигуни. Троянські коні (логічні бомби). Антивірусні сканери. Антивірусні монітори. Евристичні аналізатори. Антивірусні програми-вакцини. Поняття про спам, історія виникнення спаму. Причини ефективності спаму. Шахрайство в Інтернеті.

Тема 5. Інформаційні технології глобальної мережі Internet

Комп'ютерні мережі – основні поняття. Історія розвитку Internet. Глобальна мережа Internet та її основні технологічні характеристики. Основні сервіси (сервісні служби) Internet. Електронна пошта (e-mail). Служба FTP. Служба Telnet. Служба WWW. Протоколи Internet. Адресація ресурсів Інтернет. Пошукові системи в глобальній мережі. Принципи пошуку інформації в глобальній мережі. Історія розвитку Google. Прискорення завантаження файлів. Файлообмінні мережі. P2P мережі.

Тема 6. Достовірність інформації.

Проблема забезпеченості достовірною інформацією. Принципи перевірки інформації на достовірність. Буквено-цифрова система ідентифікації інформаційних матеріалів за ступенем достовірності. Схема Ш. Кента. номенклатура висловлювань у інформаційних документах.

Тема 7. Процеси отримання, обробки, аналізу, та представлення інформації.

Основні етапи та зміст окремих етапів роботи з інформацією: попередній пошук, пошук, обробка, інтерпретація, комунікація.

Тема 8. Логіка процесів інформаційно-аналітичної роботи.

Методи та методика інформаційної та аналітичної роботи. Логічні закони і правила у ІАР. Процеси аргументації та контраргументації. Правила наведення прикладів. Індукція, дедукція. Причинно-наслідковий зв'язок. Побудова гіпотез. Емпіричний та теоретичний рівні дослідження.

Тема 9. Інформаційно-аналітичне забезпечення органів, що здійснюють зовнішньополітичну діяльність

Система інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади, що здійснюють зовнішньополітичну діяльність. Логіка та методологія процесу інформаційно-аналітичного дослідження. Етапи інформаційної та аналітичної роботи. Оцінка достовірності інформації. Прогнозування та прикладні методи аналізу. Інформаційно-роз'яснювальна робота дипломатичних представництв за кордоном. Форми розповсюдження інформації за кордоном.

Інформаційне забезпечення торгівельних місій. Незалежні інформаційно-аналітичні центри в системі інформаційного забезпечення зовнішньополітичної діяльності. робота з пресою.

Тема 10. Міжнародна інформація у системі зовнішньої політики.

Зовнішньополітичні комунікації. Види і засоби здійснення зовнішньополітичних комунікацій. Управління зовнішніми та внутрішніми інформаційними потоками у дипломатичній діяльності. Міжнародна інформація у системі міжнародних відносин.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Теорія міжнародних відносин

1. Мальський М., Мацяк М. Теорія міжнародних відносин: Підручник. – 3-тє вид., перероб. і доп. Київ: Знання, 2007. – 461 с.
2. Brown Ch., Ainley K. Understanding Internanal Relations. – 3. Ed. – Palgrave Macmillan, 2005 – 294 p.
3. Burchill S., Linklater A., Devetak R., Donnelly J., Paterson M., Reus-Smit Ch., True J. Theories OF International Relations. – 3. Ed. – Palgrave Macmillan 2005 – 310 p.
4. Griffiths M., Roach S. C., Solomon M. S. Fifty Key Thinkers In International Relations. – 2. Ed. – Routledge, 2009. – 404 p.
5. International Relations Theory For The Twenty-First Century. An Introduction. / Griffiths M. [Ed.] – 2. Ed. – Routledge, 2007. – 270 p.
6. Perspectives On World Politics. / Little R., Smith M. [Ed.]. – 3. Ed. – Routledge, 2006. – 491 p.
7. Weber C. International Relations Theory. A Critical Introduction. – 3. Ed. – Routledge, 2010. – 239 p.

Історія міжнародних відносин

1. Жан-Батіст Дюррозель. Історія дипломатії від 1919 року до наших днів. – Київ: Основи, 1995.
2. История дипломатии. – Москва: АСТ, 2006.
3. Кальвокоресси П. Мировая политика после 1945 года. В 2 т. – Москва, 2000.
4. Киссинджер Г. Дипломатия. – Москва. 1997.
5. Коппель О.А., Пархомчук О.С. Міжнародні відносини ХХ сторіччя. – К., 1999.
6. Міжнародні відносини та зовнішня політика. (1945 – 70-ті роки). Підручник. – К. Либідь, 1999.
7. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1980 – 2000 роки). Підручник. – К., Либідь, 2007.
8. Світова та європейська інтеграція. Навчальний посібник. – Львів: ЛРІДУ, 2005.

Зовнішня політика України

1. Зовнішня політика України. Навч. посібник. / Кучик О., Заяць О. – К. : Знання, 2010. – 572 с.
2. Зовнішня політика України. Підручник. / Чекаленко Л.Д.. – К. : Либідь, 2006. – 712 с.
3. Україна в постббіполярних міжнародних відносинах. Навч. Посібник. За ред. Л. Губерського. – К. : Вид-во КНУ імені Т.Шевченка, 2010. 652 с.

КРАЇНОЗНАВСТВО

1. Антонюк Н.В. та ін. Теоретичні основи країнознавства: Підручник. – К.: Знання, 2011.
2. Трохимчук С.В., Федунь О.В. Політична географія світу: Навч. посібник. – К.: Знання, 2007. –
3. Федунь О.В., Папіш Н.І. Країнознавство (Політична географія світу): Методичні вказівки та рекомендації до навчального курсу. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2010. .
4. Мартинюк В.О., Троян С.С. Політична географія та геополітика: Словник-довідник. – К.: НМЦ ВО, 2005.

5. Політична географія і геополітика: Навч. посібник / Б.П.Яценко, В.І.Стафійчук, Ю.С.Брайчевський та ін.; за ред. Б.П.Яценка. – К.: Либідь, 2007..
6. Безуглий В.В., Козинець С.В. Регіональна економічна та соціальна географія світу: Посібник. – К.: Академія, 2003.
7. Дністрянський М.С. Україна в політико-географічному вимірі. – Львів: Світ, 2000.
8. Дністрянський М.С. Геополітичні доктрини і підходи: критичний аналіз методології: Монографія. – Л.: Вид. Центр ЛНУ імені Івана Франка, 2003.
9. Дністрянський М.С. Геополітика. Львів, ЛНУ, 2011
10. Блїй Г. де, Муллер Пітер. Географія: світи, регіони, концепти / Пер. з англ.; Передмова та розділ „Україна” О.Шабля. – К.: Либідь, 2004. – 740 с.
11. В'ячеслав Липинський – ідеолог українського державотворення: Зб. наук. праць / Ін-т політичних і етнонаціональних досліджень НАН України. – Луцьк: Волин. обл. друкарня, 2001.
12. Голіков А.П., Черномаз П.О., Казакова Н.А. Словник-довідник суспільно-географічних термінів.- Харків, 2001.
13. А. Гольцов. Політична географія і геополітика. К. Центр учбової літератури. 2012.
14. Кудряченко А.І., Рудич Ф.М., Храмов В.О. Геополітика. Підручник. – К.: МАУП, 2004.
15. Яценко Б.П., Стафійчук В.І., Браїчевський Ю.С. Політична географія і геополітика: Навч. посіб. – К.: Либідь, 2007.
16. Геополітика: енциклопедія: / за ред. Є.М. Суліми ; редкол.: Є.М. Суліма (голова), М.А. Шепелев (заст. голови), В.В. Кривошеїн та ін. – К.: Знання України, 2013.
17. Глобалізація і сучасний міжнародний процес / За ред. проф. Б.Гуменюка і проф. С.Шергіна. – К.: Університет „Україна”, 2009.
18. Дергачев В. Геополітика. – К.: ВИРА-Р, 2000. – 448 с.
19. Дергачев В. Геоэкономика (Современная геополитика). Учеб. для вузов. – Киев: ВИРА-Р, 2002.
20. Дорошко М.С., Шпакова Н.В. Геополітичне середовище та геополітична орієнтація країн СНД. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2011.
21. Дністрянський М. Етнонаціональний чинник в геополітичних процесах: глобальні виміри та неадекватні інтерпретації // Вісник Львів. ун-ту: Серія Міжнародні відносини. – 2002. – Вип. 7. – С. 20-26
22. Дубович І. Країнознавчий словник-довідник. – Львів: Видавн. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2002..
23. Економіка зарубіжних країн: Навч. посібник / За ред. Ю.Г.Козака, В.В.Ковалевського, К.І.Ржепішевського. – К.: ЦУЛ, 2003.
24. Економічна і соціальна географія світу: Навч. посібник / За ред. С.П.Кузика– Львів, 2002. – 672 с.
25. Лотоцький С., Трохимчук С. Україна в світовому геополітичному просторі. – Львів: Простір М, 2002.
26. Мадісон В.В., Шахов В.А. Сучасна українська геополітика: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2003. .
27. Ровенчак І.І. Типологія країн світу: Текст лекцій. – Львів: Ред.-вид. відділ Львів. ун-ту, 1997. – 24 с.
28. Шаблій О.І. Основи загальної суспільної географії: Підручник. – Львів: Видавн. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2003.
29. Шаповал В. Державний лад країн світу: Довідник. – К.: Укр. Центр Правничих Студій, 1999.
30. Бжезінський З. Велика шахівниця. Американська першість та її стратегічні імперативи / Пер. з англ. О.Фешовець. – Львів – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2000.
31. Бжезінський З. Україна у геостратегічному контексті: Пер. з англ. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. .
32. Дашкевич Я. та ін. Соціополіси і геополітика // Національні інтереси. – Львів, 2002. – Число 7. – С.93-110.
33. Дубович І. Країнознавчий словник-довідник. 5-те вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2008.

34. Кудряченко А.І., Рудич Ф.М., Храмов В.О. Геополітика. Підручник. – К.: МАУП, 2004.
35. Яценко Б.П., Стафійчук В.І., Брайчевський Ю.С. Політична географія і геополітика: Навч. посіб. – К.: Либідь, 2007.
36. Геополітика: енциклопедія: / за ред. Є.М. Суліми ; редкол.: Є.М. Суліма (голова), М.А. Шепелєв (заст. голови), В.В. Кривошеїн та ін. – К.: Знання України, 2013.
37. Глобалізація і сучасний міжнародний процес / За ред. проф. Б.Гуменюка і проф. С.Шергіна. – К.: Університет „Україна”, 2009.
38. Економіка зарубіжних країн: Навч. посібник / За ред. Ю.Г.Козака, В.В.Ковалевського, К.І.Ржепішевського. – К.: ЦУЛ, 2003. .
39. Європейський Союз: структура, функції, механізми / За ред. Н.В.Антонюк. – Львів, 2002.
40. Кубійович В. Географія українських і сумежних земель. – Львів, 1938.
41. Кубійович В. Територія й людність українських земель. – Львів, 1935.
42. Кузик П. Націоналізм і шовінізм у міжнародних відносинах / Монографія. – Львів: Вид. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2002.
43. Липа Ю. Призначення України. Просвіта. – Л., 1992.
44. Липа Ю. Розподіл Росії / О.Гринів (упоряд.). – Львів: Ін-т народознавства НАН України, 1995.
45. Рудницький С. Чому ми хочемо самостійної України? - Львів: Світ, 1994.
46. Світова та європейська інтеграція. Організаційні засади. Навчальний посібник / За ред. Я.Малика, М.Мальського. – Львів: Вид-во ЛНУ імені Івана Франка, 2001. – 402 с.
47. Соколенко С.І. Глобалізація і економіка України. – К.: Логос, 1999. – 568 с.
48. Соціально-економічна географія України: Навч.посібник / За ред. проф. Шаблія О.І.- Львів: Світ, 1994.
49. Трохимчук С. Україна та світ. Геополітичні нариси. – Львів, 1996.
50. Троян С.С., Будз М.Д. Термінологічний словник із методики країнознавчих досліджень. – Рівне: РІС КСУ, 2002.
51. Шаблій О. Академік Степан Рудницький – фундатор української географії. – Львів-Мюнхен: Світ, 1993.
52. Długosz Z. Przemiany na mapie politycznej świata. – Zamość, 2000.
53. Carlo J. Geopolityka. – Wrocław-Warszawa-Kraków, 2003.
54. Flint C. Wstęp do geopolityki / Tłum.z ang. J.Halbersztat. – Warszawa: wyd. naukowe PWN, 2008. – 243 s.
55. Moczulski L. Geopolityka. – Warszawa, 2019.

ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ І ТЕХНОЛОГІЇ В МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

1. Боришполец К.П. Методы политических исследований. – М.: Аспект Пресс, 2005. – 221 с.
2. Веревенко А.П. Информационные ресурсы для принятия решений. М.: «Академический проект», 2002.
3. Кузнецов И.АН. Информационно-аналитическая работа (Уч. Пособие). М.: «Яуза», 2001.
4. Леонов Н.С. Информационно-аналитическая работа в заграничных учреждениях. – М.: 1996.
5. Плэтт В. Стратегическая разведка. Основные принципы. – М.: «Форум». 1997. – 376 с.
6. Попов В.Д. Информациология и информационная политика. – М.: 2003.
7. Стриш А.Г. Философия информации. – Симферополь: «Таврия», 2004. – 376 с.